

EWA OGRODZKA-MAZUR,
ALINA SZCZUREK-BORUTA

Działalność naukowo-badawcza Zakładu Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w latach 1989–2012. Wokół cieszyńskiej szkoły badań pogranicza¹

Zakład Pedagogiki Ogólnej rozpoczął swoją działalność w strukturze Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego jesienią 1989 roku. Powołany został z inicjatywy ówczesnego Prorektora ds. filii w Cieszynie – prof. zw. dr. hab. Wojciecha Kojosa, który funkcję kierownika Zakładu powierzył prof. zw. dr. hab. Tadeuszowi Lewowickiemu, związanemu z Uniwersytetem Warszawskim. Nawiązanie przez Profesora stałej współpracy z cieszyńską uczelnią było wyrazem zainteresowania problematyką pogranicza ze względu zarówno na usytuowanie ośrodka, prowadzone w nim dotychczas badania z zakresu pedagogiki kultury, jak i perspektywy podjęcia poczynąń badawczych w obszarze pedagogiki międzykulturowej. Zamierzeniu temu towarzyszyła również troska Wydziału o rozwój młodej kadry naukowej.

Pierwsze działania Zakładu wiązały się z podjęciem współpracy z polskimi środowiskami oświatowymi, funkcjonującymi w czeskiej części południowego pogranicza – na Zaolziu – oraz przeprowadzeniem zespołowych badań diagnostycznych wśród uczniów uczęszczających do szkół podstawowych z polskim językiem nauczania. Plonem tych poczynąń były opracowania – opatrzone

¹ Tekst ten nawiązuje i poszerza opracowanie A. Szczurek-Boruty i E. Ogrodzkiej-Mazur: *Działalność naukowo-badawcza, dydaktyczna i organizacyjna Zakładu i Katedry Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w latach 1989–2012. Wokół cieszyńskiej szkoły badań pogranicza Profesora Tadeusza Lewowickiego*. W: A. Szczurek-Boruta, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa*. T. 2. *Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu*. Cieszyn – Toruń 2012, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 19–40.

stałym logo autorstwa Lewowickiego – przedstawiające m.in. próbę diagnozy osobowości, hierarchie wartości i plany życiowe, a także uwarunkowania dróg życiowych dzieci i młodzieży z Zaolzia, społeczne funkcjonowanie młodzieży i problemy edukacji na pograniczu polsko-czechosłowackim, a później polsko-czeskim. Publikacje te zapoczątkowały wydawanie od 1992 roku serii Edukacja Międzykulturowa, która od roku 1996 jest przygotowywana przy współpracy Wyższej Szkoły Pedagogicznej Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie.

Fot. 1. Pracownicy Zakładu Pedagogiki Ogólnej

W I rzędzie od lewej: mgr Tomasz Gebel, dr Beata Koziel, prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, dr Barbara Grabowska

W II rzędzie od lewej: mgr Alicja Hruzd-Matuszczyk, dr Aniela Różańska, dr Jolanta Suchodolska, mgr Aleksandra Gancarz

W III rzędzie od lewej: dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur prof. UŚ, dr Urszula Klajmon-Lech, dr hab. Alina Szczurek-Boruta prof. UŚ, dr Gabriela Piechaczek-Ogierman

W IV rzędzie od lewej: dr Janina Urban, mgr Natalia Ruman, mgr Katarzyna Jas, mgr Katarzyna W. Czepiel

W V rzędzie od lewej: dr Barbara Chojnacka-Synaszko, dr Anna Gajdzica

W pracach tych kategoria „pogranicza” – jak zauważa Lewowicki – traktowana była i jest nadal w bachtinowskim ujęciu – jako pogranicze kultur, społeczności, wyznań (a nie głównie – chociaż także – pogranicze państw i narodów). Dominującym wątkiem stały się zagadnienia najpierw edukacji wielokulturowej, a potem edukacji międzykulturowej. Uwagę badaczy – współautorów kolejnych tomów – skupiały środowiska wychowawcze (rodzina, szkoła, społeczności lokalne, Kościoły różnych wyznań), problemy polityki społecznej i oświatowej, socjalizacji i kształtowania tożsamości, pracy nauczyciela w warunkach wielokulturowości, socjopatologii pogranicza, wykluczenia społecznego i edukacyjnego. Zagadnienia te były przedstawione w odczytaniach właściwych pedagogice, psychologii, socjologii, filozofii, językoznawstwu, teologii, kulturoznawstwu, historii (i innych dyscyplin szeroko pojmowanych nauk humanistycznych). Badaniom i studiom o charakterze metodologicznym towarzyszył namysł i próby ulepszenia metodologii badań oraz sposobów interpretacji wyników badań. Tak powstało parę prac prezentujących teorie przydatne w badaniach międzykulturowych i modele takich badań².

Szczególne znaczenia dla prowadzonych studiów i badań międzykulturowych ma opracowana przez Lewowickiego Teoria Zachowań Tożsamościowych (TZT)³, stanowiąca nową perspektywę w poszukiwaniu prawidłowości warunkujących kształtowanie się poczucia tożsamości jednostek i grup

² Por.: T. Lewowicki: *Przedmowa*. W: E. Ogrodzka-Mazur: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszyim wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice 2007, UŚ, s. 9; tenże: *Przedmowa*. W: A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo. Studium pedagogiczne*. Katowice 2007, UŚ, s. 9.

³ Szersze omówienie koncepcji Teorii Zachowań Tożsamościowych można znaleźć w następujących opracowaniach T. Lewowickiego: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży – stałość i zmienność (uwagi końcowe)*. W: T. Lewowicki (red.): *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Cieszyn 1994, UŚ – Filia w Cieszynie, s. 127–135; *Problemy tożsamości narodowej – w poszukiwaniu sposobów uogólnionych ujęć kwestii poczucia tożsamości i zachowań z tym poczuciem związanych*. W: M. M. Urlińska (red.): *Edukacja a tożsamość etniczna*. Toruń 1995, UMK, s. 51–63; *O badaniach społeczności pogranicza – od parcjalnych opisów ku elementom teorii zachowań tożsamościowych*. W: J. Nikitorowicz (red.): *Edukacja międzykulturowa – w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*. Białystok 1995, „Trans Humana”, s. 13–26.

w zmieniających się warunkach pogranicza (pograniczy). Teoria ta jest wykorzystywana do interpretacji wyników badań zespołowych i indywidualnych pracowników Zakładu, jak również przez innych badaczy zagadnień edukacji wielo- i międzykulturowej⁴.

W serii prac Edukacja Międzykulturowa, przygotowanych przez Zakład Pedagogiki Ogólnej, ukazało się dotychczas 50 tomów⁵. W rozprawach tych dostrzec można rozmaite ujęcia teoretyczne, odmienne podejścia metodologiczne, autorskie odczytania zjawisk i procesów zachodzących w środowiskach dzieci i młodzieży. Kolejne tomy serii wzbogacają i poszerzają dotychczasowy krąg poczynąń badawczych o zagadnienia osobowościowego, aksjologicznego, społecznego, kulturowego funkcjonowania dzieci, młodzieży, dorosłych – studentów pedagogiki, nauczycieli, co stwarza możliwość prowadzenia wieloaspektowych oraz interdyscyplinarnych analiz porównawczych i ich interpretacji⁶.

W roku 2011 podjęto inicjatywę uruchomienia rocznika „Edukacja Międzykulturowa” wydawanego przez Zakład Pedagogiki Ogólnej Instytutu Nauk o Edukacji, Wydziału Etnologii i Nauk Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W 2012 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma, które stanowi międzynarodowe forum naukowe, sprzyjające rozwijaniu nauk

⁴ Zob. publikacje wydane w serii Edukacja Międzykulturowa oraz następujące prace: J. Suchodolska: *Edukacyjne, społeczno-kulturowe i gospodarcze uwarunkowania tożsamości młodzieży z pogranicza polsko-czeskiego*. Opole 2003, UO (niepublikowana praca doktorska napisana pod kierunkiem naukowym prof. zw. dra hab. T. Lewowickiego); E. Ogrodzka-Mazur: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. cyt. wyd.; A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo. Studium pedagogiczne*. cyt. wyd.; M. Sobecki: *Kultura symboliczna a tożsamość. Studium tożsamości kulturowej Polaków na Grodzieńszczyźnie z perspektywy edukacji międzykulturowej*. Białystok 2007, „Trans Humana”; M. M. Urlińska: *Szkoła polska na obczyźnie wobec dylematów tożsamościowych*. Toruń 2007, UMK.

⁵ Wykaz wszystkich publikacji wydanych w serii prac Edukacja Międzykulturowa jest zamieszczony na końcu czasopisma w dziale Bibliografia.

⁶ Szerzej na ten temat pisze A. Szczurek-Boruta w opracowaniu: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 153–203.

pedagogicznych i upowszechnianiu pedagogiki międzykulturowej, umożliwiając tym samym przedstawicielom wielu specjalności pedagogicznych i reprezentantom innych dyscyplin – dzielenie się swymi osiągnięciami oraz nawiązanie współpracy i wymiany doświadczeń⁷.

Obszarem szczególnych zainteresowań naukowych Zakładu są zagadnienia pogranicza oraz edukacji wielo- i międzykulturowej, podejmowane w zespołowych, interdyscyplinarnych badaniach naukowych pn. *Spoleczne, pedagogiczne i kulturowe uwarunkowania rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży na Pograniczu*. W badaniach tych uczestniczyli i nadal uczestniczą – obok pracowników Zakładu – również członkowie innych ośrodków akademickich (m.in. z Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Krakowa, Opola, Poznania, Torunia, Warszawy, Zielonej Góry), skupieni w powołanej z inicjatywy Lewowickiego w 1994 roku – *Federacji Społecznych Zespołów Badań Kultury i Oświaty Pogranicza*, a od roku 2004 – w *Zespole Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN*.

Poszerzeniem działalności naukowej badaczy, reprezentantów różnych ośrodków naukowych w kraju, jest zainicjowanie przez Lewowickiego w 2007 roku powstania *Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej*. Jego celem jest rozwój polskiej myśli naukowej w dziedzinie pedagogiki międzykulturowej oraz realizacja badań naukowych i inicjatyw edukacyjnych mających związek z pedagogiką międzykulturową i edukacją w warunkach zróżnicowania kulturowego.

Poszerzeniem i uzupełnieniem naukowej działalności Zakładu są organizowane, przy współudziale Wyższej Szkoły Pedagogicznej ZNP w Warszawie, a od 2009 roku także Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej – cykliczne sympozja i konferencje poświęcone problematyce edukacji wielo- i międzykulturowej. Pierwsze tego typu spotkanie pt. *Osobowość i plany życiowe dzieci z Zaolzia* zorganizowano w 1993 roku w Czeskim Cieszynie wspólnie z Polskim Związkiem Kulturalno-Oświatowym. W latach 1993–2012 odbyło się łącznie 17 międzynarodowych konferencji naukowych. Dotyczyły one następujących kwestii:

1. *Osobowość i plany życiowe dzieci z Zaolzia*. Czeski Cieszyn, 15.01.1993.
2. *Edukacja i problemy pogranicza*. Ustroń – Cieszyn – Czeski Cieszyn, 18–19.09.1996.

⁷ E. Ogrodzka-Mazur: *Wprowadzenie*. „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1, s. 9–12.

3. *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie*. Ustroń – Cieszyn, 12–14.10.1998.
4. *Rodzina – Wychowanie – Wielokulturowość*. Wiśła, 12–13.10.1999.
5. *Przemiany świadomości społecznej na pograniczach*. Brenna, 17–18.10.2000.
6. *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych (stereotypy, problemy edukacyjne, współczesne wyzwania społeczne)*. Ustroń-Jaszowiec, 23–24.10.2001.
7. *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*. Ustroń-Jaszowiec, 24–25.09.2002.
8. *Język, komunikacja i edukacja w społecznościach wielokulturowych*. Wiśła, 21–22.10.2003.
9. *Przemiany społeczno-cywilizacyjne a edukacja szkolna – problemy rozwoju indywidualnego i kształtowania się tożsamości*. Ustroń, 11–13.10.2004.
10. *Polityka społeczna i oświatowa a edukacja międzykulturowa*. Ustroń-Jaszowiec, 10–12.10.2005.
11. *Edukacja międzykulturowa na Pograniczu w pierwszych latach rozszerzonej Unii Europejskiej*. Wiśła, 09–11.2006.
12. *Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości w warunkach wielokulturowości*. Námestovo (Słowacja) – Cieszyn, 08–10.10.2007.
13. *Socjopatologia pogranicza a edukacja*. Cieszyn – Ustroń-Jaszowiec, 20–22.10.2008.
14. *Społeczne, kulturowe i edukacyjne konteksty pedagogiki międzykulturowej*. Cieszyn – Ustroń-Jaszowiec, 19–21.10. 2009.
15. *Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego*, Cieszyn – Ustroń-Jaszowiec, 18–20.10.2010.
16. *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*, Cieszyn – Ustroń-Jaszowiec, 17–19.10. 2011.
17. *Kultura w edukacji międzykulturowej*, Cieszyn – Ustroń-Zawodzie, 24–26.09. 2012.

W ramach działalności naukowej Zakładu w latach 2003–2012 zrealizowano również sześć indywidualnych projektów badawczych, cztery projekty międzynarodowe (zespołowy i indywidualny), jeden w ramach Polsko-Litewskiego Funduszu Wymiany Młodzieży:

- *Ocena opisowa w edukacji szkolnej* – dr B. Chojnacka-Synaszko (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant pro-

- motorski w latach 2004–2006 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 074 26).
- *Reforma oświaty a praktyka edukacji wczesnoszkolnej* – dr A. Gajdzica (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2003–2004 – zarejestrowany pod numerem 2 H01F 016 24).
 - *Instytucjonalne formy opieki całkowitej nad dzieckiem upośledzonym umysłowo – analiza porównawcza regulacji prawnych i rozwiązań praktycznych w Polsce i w Czechach* – dr M. Gil (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2004–2005 – zarejestrowany pod numerem 1H01F 06426).
 - *Działalność edukacyjna Kościoła katolickiego na Śląsku Cieszyńskim* – dr U. Klajmon (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w roku 2004 – zarejestrowany pod numerem 1H01F 063 26).
 - *Nabywanie przez dziecko kompetencji aksjologicznej w sytuacji wielokulturowego pogranicza* – dr hab. E. Ogrodzka-Mazur (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN w latach 2002–2005 – zarejestrowany pod numerem 2 H01F 020 22).
 - *Szkoła i środowisko pozaszkolne w procesie kształtowania postaw prozdrowotnych uczniów* – dr G. Piechaczek-Ogierman (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorki w latach 2005–2007 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 017 28).
 - *Preparing Educators for Global Society* (Grant FY 2003 Fulbright Educational Partnership. Program pomiędzy El Camino College i Uniwersytetem Śląskim – Filia w Cieszynie, realizowany w latach 2003–2006) – kierownik projektu: dr Janina Urban, uczestnicy: dr hab. E. Ogrodzka-Mazur, dr hab. A. Szczurek-Boruta.
 - Grant *Visegrad Fund* pt. *Slovakian language in minority milieu*, realizowany w latach 2007–2008 – dr J. Urban – pracownik grupy przedstawicieli partnerów współpracujących (UŚ Katowice, UK w Pradze, VJÚ v Bratisławie) z głównym organizatorem grantu Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.
 - Grant *International Visegrad Fund* pt. *Teaching native language and bilingual community of the Slovaks in Serbia, Hungary, Romania, Poland, Czech Republic*, realizowany w roku 2008 – dr J. Urban – koordynator współpracy z Republiką Czeskiej (Association of Slovak peda-

gogues on the Province level, Bacsy Petrovec, Rep. Serbia; Research Institute of the Slovaks in Hungary, Békéscsaba, Hungaria; Association for the education and the consulting in Nadlac, Romania).

- Grant *Kolorowe Ścieżki Euroregionu. Doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie edukacji regionalnej i międzykulturowej*. Numer rejestracyjny: CZ.3.22/2.3.00/09.01504, realizowany w latach 2010–2011 w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej CR–RP. Uniwersytet Śląski w Katowicach występuje w projekcie jako partner Centrum Pedagogicznego dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszyńcu (CR). Koordynator projektu – dr Anna Gajdzica; osoby uczestniczące: dr hab. prof. UŚ Alina Szczurek-Boruta, dr Barbara Grabowska, dr Aniela Róžańska.
- *Trudne rozmowy o Czesławie Miłoszu – tolerancja, dialog, partnerska współpraca*. Projekt realizowany wraz ze studentami i pracownikami naukowymi Wileńskiego Uniwersytetu Pedagogicznego, finansowany przez Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży, nr projektu: FPL1–065–2011; mgr A. Gancarz – udział w projekcie.
- Projekt habilitacyjny pt. *Poczucie tożsamości młodzieży i jego uwarunkowania (studium polskiej mniejszości narodowej na Zaolziu w perspektywie porównawczej)*, zakwalifikowany do finansowania w latach 2010–2012 przez MNiSW – zarejestrowany pod numerem N N106 324339. Umowa nr 3243/B/H03/2010/39. Kierownik projektu – dr B. Grabowska.

Aktualnie trwa realizacja: jednego grantu habilitacyjnego finansowanego przez MNiSW oraz dwóch projektów badawczych własnych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki:

- Projekt habilitacyjny pt. *Mniejszości narodowe krajów Grupy Wyszehradzkiej w procesach integracyjnych Europy – tożsamość młodzieży mniejszości autochtonicznych*, zakwalifikowany do finansowania w latach 2009–2013 przez MNiSW. Kierownik projektu – dr J. Urban.
- Zespołowy projekt badawczy pt. *Edukacja dzieci w polskich szkołach na obczyźnie: strategie kulturalizacyjne – poczucie tożsamości – dystans kulturowy*, zakwalifikowany do finansowania w latach 2011–2014 przez Narodowe Centrum Nauki – zarejestrowany pod numerem N N106 428740. Umowa nr 4287/B/H03/2011/40. Kierownik projektu – dr hab. prof. UŚ E. Ogrodzka-Mazur; osoby uczestniczące: dr A. Gajdzica, mgr A. Hruzd-Matuszczyk, dr U. Klajmon-Lech, dr G. Piechaczek-Ogierman, dr A. Róžańska.

- Projekt badawczy własny pt. *Uczyć się od innych i uczyć – nauczać innych – praca nauczyciela w warunkach wielokulturowości*, zakwalifikowany do finansowania w latach 2011–2014 przez Narodowe Centrum Nauki – zarejestrowany pod numerem N N106 416640. Umowa nr 4166/B/H03/2011/40. Kierownik projektu – dr hab. prof. UŚ A. Szczurek-Boruta.

Działalność naukowo-badawcza pracowników Zakładu Pedagogiki Ogólnej nie ogranicza się tylko do pogranicza polsko-czeskiego. Od samego początku istnienia Zakładu jego członkowie uczestniczą w wyjazdowych seminariach naukowych, konferencjach w kraju i za granicą. Odbywają staże naukowe: El Camino College, Torrance USA, w ramach Programu Unii Europejskiej Socrates/Erasmus: Uniwersytet Ostrawski (Czechy), Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja), Uniwersytet św. Cyryla i Metodego w Trnawie (Słowacja), Kirchlichen Pädagogischen Hochschule der Diözese Graz-Seckau (Austria), Uniwersytet Katolicki w Lille (Francja), Instytut Kształcenia Pedagogicznego w Cambrai-Lille (Francja).

Problematyka wielokulturowości oraz edukacji międzykulturowej promowana jest przez pracowników Zakładu w cyklicznych wykładach dla studentów studiów podyplomowych *Zintegrowana Edukacja Wczesnoszkolna i Wychowanie Przedszkolne* (od 2002 roku), studiów podyplomowych dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych i nauczania przedmiotu *Wychowanie do życia w rodzinie* oraz *Terapia Pedagogiczna* (2007–2008); dla studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku (od roku 2004); dla studentów i pracowników El Camino College w Los Angeles – California, USA (2004–2009) – realizowanych również z wykorzystaniem stałych kontaktów online w ramach przedmiotu *Komunikacja w społecznościach wielokulturowych* i eksperymentalnego projektu badawczego *Global Education Through Technology* (GETT); dla studentów i pracowników Uniwersytetu Ostrawskiego w Czechach (od 2006 roku) oraz Centre de Formation Pedagogique w Cambrai – Francja (2004) w ramach Programów Unii Europejskiej Socrates/Erasmus. Zajmuje również wiodące miejsce w tematyce prac magisterskich i licencjackich, przygotowywanych pod kierunkiem naukowym pracowników Zakładu.

Ważne znaczenie dla rozwoju warsztatu naukowo-badawczego – oprócz badań zespołowych – ma udział wszystkich członków Zakładu w comiesięcznych seminariach naukowych prowadzonych od 23 lat przez Profesora Lewowickiego, poświęconych m.in. prezentowaniu indywidualnych projektów badawczych, metodologii badań pedagogicznych, w tym orientacjom teo-

retycznym i obszarom działalności edukacyjnej, jak również teoriom i modelom przydatnym w badaniach międzykulturowych. Pod opieką naukową Profesora powstały 2 rozprawy habilitacyjne (3 kolejne zostaną opublikowane w tym roku) oraz 11 prac doktorskich nawiązujących do problematyki edukacji wielo- i międzykulturowej. Dzięki tym stałym spotkaniom seminaryjnym wytworzył się również szczególny rodzaj więzi między członkami zespołu, będący swoistym poczuciem tożsamości i zarazem pewnej odrębności i niepowtarzalności, kształtowanej kulturą intelektualną Profesora⁸.

Halina Rusek stwierdza, iż „można mówić o istnieniu w Cieszynie oryginalnej, mocno osiadłej w strukturze Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, szkoły teorii i badań pogranicza. Twórcą jej jest Profesor Tadeusz Lewowicki, który dwadzieścia lat temu rozpoczął współpracę z ośrodkiem akademickim w Cieszynie i [...] należy do grona osób, które przez swoją działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną znacząco wpłynęły na profil naukowy i dydaktyczny tego wydziału, szczególnie w zakresie pedagogiki. [...] Prowadzona przez Profesora Lewowickiego cieszyńska szkoła badaczy pogranicza zajmuje wśród podobnych szkół tworzonych od kilkunastu lat w różnych polskich uczelniach należną jej wysoką pozycję. Znana jest także poza granicami Polski. Jest formą pracy naukowo-badawczej, którą Uniwersytet Śląski może się szczyć⁹. Podobną opinię wyraża Andrzej Radziejewicz-Winnicki, podkreślając, że „Profesor Tadeusz Lewowicki jest od dawna już twórcą szkoły naukowej w obszarze edukacji międzykulturowej. [...] Wraz z szeroką rzeszą współpracowników konsekwentnie wskazuje na założenia i idee edukacji międzykulturowej. Przedstawia nowe zadania edukacyjne w społeczeństwie pluralistycznym, strategię edukacji i kierunki polityki edukacyjnej w wybra-

nych krajach oraz szkolnictwo lokalnej mniejszości i podstawy prawne jego funkcjonowania. W obrębie funkcjonowania szkoły przyjęto, że najważniejszym podejściem edukacji międzykulturowej będzie stosowanie wielowa-

⁸ E. Ogrodzka-Mazur: *Autorytet uczonego a kreowanie środowiska pedagogów międzykulturowych*. W: A. Szczurek-Boruta, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa*. T. 2. *Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu*. cyt. wyd., s. 64–90.

⁹ H. Rusek: *Cieszyńska szkoła badań pogranicza*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban (red.): *Spoleczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. T. 1. *Konteksty teoretyczne*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2009, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 18–20.

riantowych rozwiązań edukacyjnych, na które największy wpływ winny mieć społeczności lokalne i one to, w zależności od potrzeb i aspiracji grup mniejszościowych, określają i będą promować satysfakcjonujące ich rozwiązania¹⁰.

Zakład Pedagogiki Ogólnej inicjuje także działania w zakresie praktyki edukacyjnej, obejmujące:

- Wprowadzenie do programu studiów od 2002 roku – na kierunku pedagogika – przedmiotu *edukacja wielo- i międzykulturowa* (obecnie podstawy edukacji wielo- i międzykulturowej – (studia pierwszego stopnia), edukacja wielo- i międzykulturowa z metodyką (studia drugiego stopnia) oraz przedmiotów: kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych, komunikacja codzienna w edukacji, socjalizacja i wychowanie w społecznościach wielokulturowych; edukacja szkolna w społecznościach wielokulturowych (studia pierwszego stopnia); społeczno-kulturowe konteksty edukacji, projektowanie działań edukacyjnych kreujących jednostki (studia drugiego stopnia).
- Powołanie w 2004 roku studenckiego Koła Naukowego Edukacji Międzykulturowej, którego działalność przyczynia się do aktywizacji środowiska akademickiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie. Członkowie Koła uczestniczą w pracach badawczych Zakładu Pedagogiki Ogólnej, propagują kwestie edukacji międzykulturowej wśród studentów, dzieci i młodzieży w swoich środowiskach lokalnych, podejmują działania edukacyjne (terapeutyczne i interwencyjne) na rzecz nadania rangi Innemu i wsparcia jednostki w nabywaniu tożsamości własnej i społecznej. Wymiernymi efektami pracy Koła są: teksty naukowe studentów publikowane w kraju i za granicą; organizowane konferencje naukowe (łącznie od 2005 roku odbyło się 18 cyklicznych konferencji na temat *Poznajmy Innego*, połączonych z war-

¹⁰ A. Radziejewicz-Winnicki: *Opinia o całokształcie dorobku naukowego oraz działalności prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego, w związku z wnioskiem Rady Wydziału Historyczno-Pedagogicznego oraz Senatu Uniwersytetu Opolskiego o nadanie Panu Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu godności Doktora Honoris Causa*. W: Tadeusz Lewowicki. *Doktor Honoris Causa Universitatis Opoliensis*. Opole 2004, UO, s. 30–31; tenże: *Idea postępu w czasie społecznym Katedry Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w ośrodku akademickim w Cieszynie*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban (red.): *Społeczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. T.1. *Konteksty teoretyczne*. Cieszyn – Warszawa –Toruń 2009, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 35–42.

sztatami dla dzieci, młodzieży i studentów); współpraca ze studentkimi kołami naukowymi innych ośrodków akademickich, stowarzyszeniami, placówkami oświatowymi w kraju i za granicą, m.in. z El Camino College w Torrance California USA (od 2005 roku), z Uniwersytetem Ostrawskim (od 2006 roku), Centrum Pedagogicznym dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Republice Czeskiej (od roku 2006). Ważnym osiągnięciem studentów działających w Kole jest otrzymanie stypendiów ministra nauki i szkolnictwa wyższego za osiągnięcia w nauce, działalność organizacyjną i naukową (od 2005 roku stypendia uzyskało 8 studentek, członkiń Koła).

Dalsze poczynania Zakładu będą się koncentrować na zespołowych badaniach naukowych, dotyczących społecznych, pedagogicznych i kulturowych uwarunkowań rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży z Pogranicza, kwestii przemian społeczno-cywilizacyjnych, edukacji szkolnej, problemów kształtowania się tożsamości, teorii i modeli badań międzykulturowych, a także przygotowania nauczycieli i pedagogów do pracy w społecznościach wielokulturowych oraz realizowania europejskiego wymiaru edukacji wielo- i międzykulturowej.

Działalność badawcza Zakładu Pedagogiki Ogólnej dostarcza różnych narzędzi do interpretacji faktów, kontekstów, a także przemian kulturowych we współczesnym świecie. Stanowi ważną inspirację zarówno dla badań naukowych, jak i praktycznych działań edukacyjnych, przygotowujących młode pokolenie do życia w wielokulturowym świecie, pozwala poznać warunki sprzyjające tym działaniom i je utrudniające.

Bibliografia

- Lewowicki T.: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży – stałość i zmienność (uwagi końcowe)*. W: T. Lewowicki (red): *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Cieszyn 1994, UŚ – Filia w Cieszynie.
- Lewowicki T.: *O badaniach społeczności pogranicza – od parcjalnych opisów ku elementom teorii zachowań tożsamościowych*. W: J. Nikitorowicz (red.): *Edukacja międzykulturowa – w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*. Białystok 1995, „Trans Humana”.

- Lewowicki T.: *Problemy tożsamości narodowej – w poszukiwaniu sposobów uogólnionych ujęć kwestii poczucia tożsamości i zachowań z tym poczuciem związanych*. W: M. M. Urlińska (red.): *Edukacja a tożsamość etniczna*. Toruń 1995, UMK.
- Lewowicki T.: *Kształcenie uniwersyteckie – siła tradycji, presja współczesności, pytania o przyszłość, przestania*. W: W. Ambrozik, K. Przyszczypkowski (red.): *Uniwersytet. Społeczeństwo. Edukacja*. Poznań 2004, UAM.
- Lewowicki T.: *Przedmowa*. W: A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo. Studium pedagogiczne*. Katowice 2007, UŚ.
- Lewowicki T.: *Przedmowa*. W: E. Ogrodzka-Mazur: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice 2007, UŚ.
- Ogrodzka-Mazur E.: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice 2007, UŚ.
- Ogrodzka-Mazur E.: *Wprowadzenie*. „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1, s. 9–12.
- Ogrodzka-Mazur E.: *Autorytet uczonego a kreowanie środowiska pedagogów międzykulturowych*. W: A. Szczurek-Boruta, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa. T. 2. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu*. Cieszyn – Toruń 2012, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Radziewicz-Winnicki A.: *Opinia o całokształcie dorobku naukowego oraz działalności prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego, w związku z wnioskiem Rady Wydziału Historyczno-Pedagogicznego oraz Senatu Uniwersytetu Opolskiego o nadanie Panu Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu godności Doktora Honoris Causa*. W: Tadeusz Lewowicki. *Doktor Honoris Causa Universitatis Opoliensis*. Opole 2004, UO.
- Radziewicz-Winnicki A.: *Idea postępu w czasie społecznym Katedry Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w ośrodku akademickim w Cieszynie*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban (red.): *Społeczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej. T.1. Konteksty teoretyczne*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2009, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.

- Rusek H.: *Cieszyńska szkoła badań pogranicza*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban (red.): *Społeczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. T. 1. *Konteksty teoretyczne*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2009, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sobecki M.: *Kultura symboliczna a tożsamość. Studium tożsamości kulturowej Polaków na Grodzieńszczyźnie z perspektywy edukacji międzykulturowej*. Białystok 2007, „Trans Humana”.
- Suchodolska J.: *Edukacyjne, społeczno-kulturowe i gospodarcze uwarunkowania tożsamości młodzieży z pogranicza polsko-czeskiego*. Opole 2003, UO (niepublikowana praca doktorska napisana pod kierunkiem naukowym prof. zw. dra hab. T. Lewowickiego).
- Szczurek-Boruta A.: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo. Studium pedagogiczne*. Katowice 2007, UŚ.
- Szczurek-Boruta A.: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur A. Szczurek-Boruta (red.) *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Szczurek-Boruta A., Ogrodzka-Mazur E.: *Działalność naukowo-badawcza, dydaktyczna i organizacyjna Zakładu i Katedry Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w latach 1989–2012. Wokół cieszyńskiej szkoły badań pogranicza Profesora Tadeusza Lewowickiego*. W: A. Szczurek-Boruta, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa*. T. 2. *Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu*. Cieszyn – Toruń 2012, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Urlińska M. M.: *Szkoła polska na obczyźnie wobec dylematów tożsamościowych*. Toruń 2007, UMK.